

Oksana Zaboezjko

Museum van verlaten geheimen

Roman

Vertaald uit het Oekraïens door
Marina Snoek en Jos Moortgat

Cossee
Amsterdam

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt dankzij het Vertaalfonds Europa.

het
cultuurfonds

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Cossee, Amsterdam. Ook tekst- en datamining van deze uitgave is zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij niet toegestaan.

Oorspronkelijke titel *МУЗЕЙ ПОКИНУТИХ СЕКРЕТИВ*

© 2009 Oksana Zaboezjko

Gepubliceerd in overeenkomst met Beata Stasinska Literary Agency

Nederlandse vertaling © 2026 Marina Snoek en Jos Moortgat
en Uitgeverij Cossee bv, Amsterdam

Omslagontwerp Irwan Droog

Omslagbeeld © 2022 Sasha Rzhondkovsky/Artmajeur.com

Auteursfoto © Linelle Deunk/Lumen

Typografie Perfect Service, Reeuwijk

Druk Wilco bv, Amersfoort

ISBN 978 94 6452 261 7 | NUR 302

E-ISBN 978 94 6452 265 5

Aan mijn moeder en Rostyk

Voorwerpen die buiten hun oorspronkelijke functie een tijdlang onder de grond of in het water bewaard blijven, worden archeologisch erfgoed. Zodra ze worden opgegraven, begint hun 'moderne' geschiedenis.

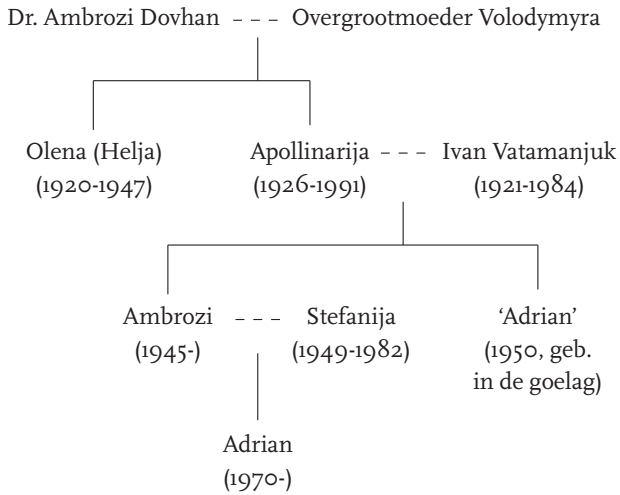
Door hun lange verblijf onder de grond kunnen organische en anorganische materialen beschadigd raken. Preventieve conservering zorgt voor optimale bewaarcondities, zodat verdere schade wordt voorkomen.

Duitse tekst uit de expositie 'KulturGUTerhalten. Restauratie van
archeologische schatten in de staatsmusea van Berlijn.'
Berlijn, Altes Museum, 2009

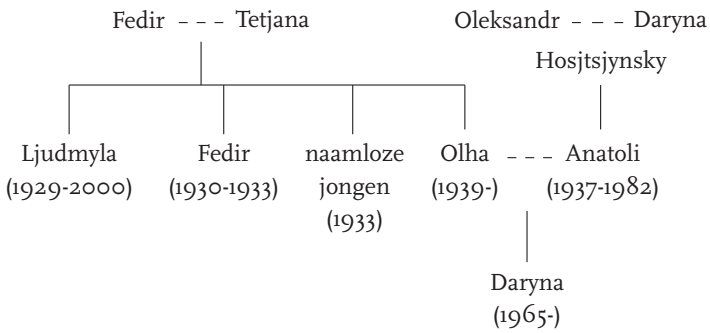
Wil je weten hoe het ons vergaan is? Wacht op ons.

Opschrift uit 1952 op de muur van een cel in de KGB-gevangenis in Lviv
(sinds 2009 museum Gevangenis aan de Lontskystraat)

STAMBOOM VAN ADRIAN (DOVHAN)

STAMBOOM VAN DARYNA

Zaal 1

‘Dát is het!’

Dan komen de foto's aan de beurt. Zwart-wit, verbleekt tot sepia, karamelbruin, sommige op stug fotopapier met wafeltjestextuur en witte gekartelde randen als het kanten kraagje van een schooluniform – nog uit het pre-Kodak-tijdperk, het tijdperk van de Koude Oorlog en foto-spullen van Sovjetmakelij (zoals toen eigenlijk alles van Sovjetmakelij was), alleen zijn de vrouwen op die foto's getooid met dezelfde torenhoge broodjes van chignons, die malle haarstukjes van dood haar (en meer dan eens andermans haar, bah, wat een gruwel!), en gekleed in dezelfde vormeloze, hoekige, houterig ogende jurkjes als de dames in de films van Andy Warhol, of zoals bijvoorbeeld Anouk Aimée in *8½* (die film konden ze, tenminste in theorie, gezien hebben – ze konden vijf uur in de rij hebben gestaan in het festivalgedruis om uiteindelijk tot de filmzaal door te stoten, doorweekt en gelukkig, met scheefgezakte chignons en bonte, donkere halvemaantjes van zweet op hun witte nylonbloesjes, waaronder ze gekleurd ondergoed droegen – natuurlijk ook Sovjetondergoed, het mooiste dat ze hadden: blauw, roze, lila, dat ondergoed zie je niet op de foto's, evenmin als die vochtige maansikkels, maar niemand zal de geur kunnen oproepen van die rijen, nog niet bekend met deodorant maar wel benauwend opgemaakt met losse poeder en rouge, en gearfumeerd met zoiets als het mierzoete 'Indiaas sandelhout', geproduceerd in fabriek Rood Moskou, of in het beste geval met het Poolse en even bedwelmend-zoete '*Być może...*' Wellicht... tegen de achtergrond van een bont koor van dampend vrouwenzweet: op de foto's, opgedoft en netjes gekapt, kunnen ze makkelijk voor tijdgenoten

van Anouk Aimée doorgaan, van een IJzeren Gordijn is hier, veertig jaar na dato, niets meer te zien...). Weet je wat ik ineens dacht? Dat vrouwen in het algemeen minder gevoelig zijn voor politiek gekrakeel – ze kruipen in hun nylonkousen en later ook in de nog schaarse panty's en strijken die met volle aandacht over hun benen glad, terwijl de moord op Kennedy of de tanks in Praag volledig aan hen voorbijgaan, en daarom zijn het de mannen die het gezicht van het land bepalen – tenminste van het land dat toen bestond. Weet je nog wat voor mutsen ze droegen? Die kubussen van bontmutsen met oorflappen, allemaal identiek zoals uniformen? Ja, ja, 'pyzjik-mutsen', zo heetten ze, gemaakt van het bont van pasgeboren rendierkalfjes – 'pyzjiks', in rijen opgesteld zoals in het leger, die op 7 november donker en zwijsend opdoemden op de tribune van het Mausoleum; om de een of andere reden regende het op die dag altijd pijpenstelen, of er viel natte sneeuw, alsof de natuur zelf zich in rouw dompelde terwijl de deelnemers aan de parade – nerveuze regelaars langs de colonnes blaften naar hen zoals kapo's naar gevangenen – zonder paraplu voor de regeringstribune moesten lopen, gewoon in de vallende sneeuw, om het plaatje niet te verpesten voor de tv – kleurentelevisies waren er toen ook nog niet, de Sovjetindustrie was er nog niet in geslaagd om het Westen zover in te halen – toch wel, protesteer je, al in de jaren zeventig waren dat geen wereldwonderen meer, ze waren alleen maar schaars en peperduur... Goed, laten we verdergaan – die chagrijnige peuter met zijn babyslofjes met pompons, ben jij dat ook?... En wie heeft je op schoot: oma Lina? (Een bizarre foto, op een bepaalde manier beklemmend, die je niet loslaat – misschien omdat de afgebeelde vrouw – precies toen de fotograaf afdrukte – naar haar baby keek met ogen die tegelijkertijd bezorgdheid en lichtheid uitdrukten, zoals je ziet bij alle vrouwen ter wereld die een baby in de armen nemen, of het hun eigen kind is of dat van een ander – en wij, aan deze kant van de lens, net zo lang bleven wachten tot zij haar ogen weer zou opslaan om ons aan te kijken: het effect, als je langer kijkt, is nogal onaangenaam, vooral als je weet dat die vrouw al tientallen jaren niet meer onder ons is, en met welke blik ze naar ons zou kijken als ze inderdaad op dat moment haar ogen zou opslaan zullen we nooit weten...)

Het lijkt wel of ik niet genoeg heb aan mijn eigen spoken – mijn eigen

niet-verbleekte, nog steeds heldere karamelbruine gezichten, aangetast door de regelmatige pokken van dat wafeltjesraster, waartegen geen Photoshop is opgewassen – als je die foto's met je computer inscant verliezen ze hun ziel, net als vertaalde gedichten, en op het scherm zien ze er bijzonder zelig uit – alsof ze net uit het water zijn opgevisst en aan een onzichtbare draad te drogen gehangen. Opgediept van de bodem des tijds, een onbewuste, stereotiepe perceptie: ze lagen maar ergens te liggen onder het slib der jaren en nu hebben wij ze eventjes tevoorschijn gehaald en aan het licht gebracht – hebben we ze daar een plezier mee gedaan? Waar halen we toch dat onverteerbare superioriteitsgevoel tegenover het verleden vandaan, vraag ik me soms af – die ongeneeslijk domme, onwrikbare overtuiging dat wij tegenwoordig en per definitie wijzer zijn dan zij, de mensen van toen – alleen maar omdat hun toekomst voor ons openligt, omdat wij weten wat hun te wachten staat? (Niets goeds in ieder geval!) Het is zoiets als onze houding tegenover kleine kinderen: moraliserend, toegeeflijk. En net als kinderen komen de mensen uit het verleden ons altijd naïef voor – in alles, van hun kostuums en hun haardracht tot hun manier van denken en voelen. Zelfs als die mensen onze dierbaren zijn. Of liever, als ze dat ooit geweest zijn.

‘Waar denk je aan?’

‘Weet ik niet. Aan ons.’

Juist daarin verschilt het huwelijk van alle andere liefdesrelaties en verliefdheden, hoe intens ze ook mogen zijn: het voorziet in een verplichte uitwisseling van spoken. Jouw doden worden van mij, en andersom. De lijst met namen van overledenen die voor een herdenkingsdienst met Pasen bij de kerk wordt aangeleverd, wordt alsmaar langer; Anatoli, Ljudmyla, Odarka, Oleksander, Fedir, Tetjana: dat zijn normale namen, maar daarna komen, als een nieuwe golf instrumenten in het tweede deel van de symfonie – een laag andante van de cello met een diepe, dierlijke uithaal van de contrabas – de deftige Apollinarija, Stefanija, Ambrozi, Volodymyra: dat klinkt bijna als namen van een ander volk, maar misschien was dat volk ook wel anders, want die Oekraïense Talymons en Lampija's, Porfa's en Teklyna's die in 1933 rond Kyiv en Poltava verhongerden doen ook eerder aan de eerste christenen denken dan aan